

САНХҮҮГИЙН
ЗОХИЦУУЛАХ
ХОРОО

ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛ
2023 ОНЫ 1 ДҮГЭЭР УЛИРЛЫН ТАЙЛАН

Улаанбаатар хот
2023 он

АГУУЛГА

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД.....	2
1.1. ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ.....	2
1.2. ХӨРВӨХ ЧАДВАР	3
1.3. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ИНДЕКСҮҮД	3
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ, НИЙЛҮҮЛЭЛТ	4
2.1. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН НИЙЛҮҮЛЭЛТ	4
2.1.1. Хувьцааны арилжаа.....	4
2.1.2. Компанийн өрийн хэрэгслийн арилжаа	6
2.1.3. Хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа.....	7
2.1.4. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжаа.....	8
2.1.5. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас	8
2.2. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ	9
2.2.1. Хөрөнгө оруулагчдын бүтэц	9
2.3. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	10
ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ОРОЛЦОГЧИД	10
ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭЭР САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНООС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ОНЦЛОХ АРГА ХЭМЖЭЭ	12

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ: ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ХӨГЖЛИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Олон улсын валютын сан, Дэлхийн банкнаас хөгжингүй болон хөгжиж буй орнуудын хөгжлийн түвшнийг үнэлж, тогтоох хүрээнд хөрөнгийн зах зээлийн хөгжлийн голлох үзүүлэлтүүд болох дараах индикаторуудыг оруулсан байдаг: зах зээлийн үнэлгээ, зах зээлийн үнэлгээний ДНБ-д эзлэх хувь, хөрвөх чадвар, хувьцааны индекс.

1.1. ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮНЭЛГЭЭ

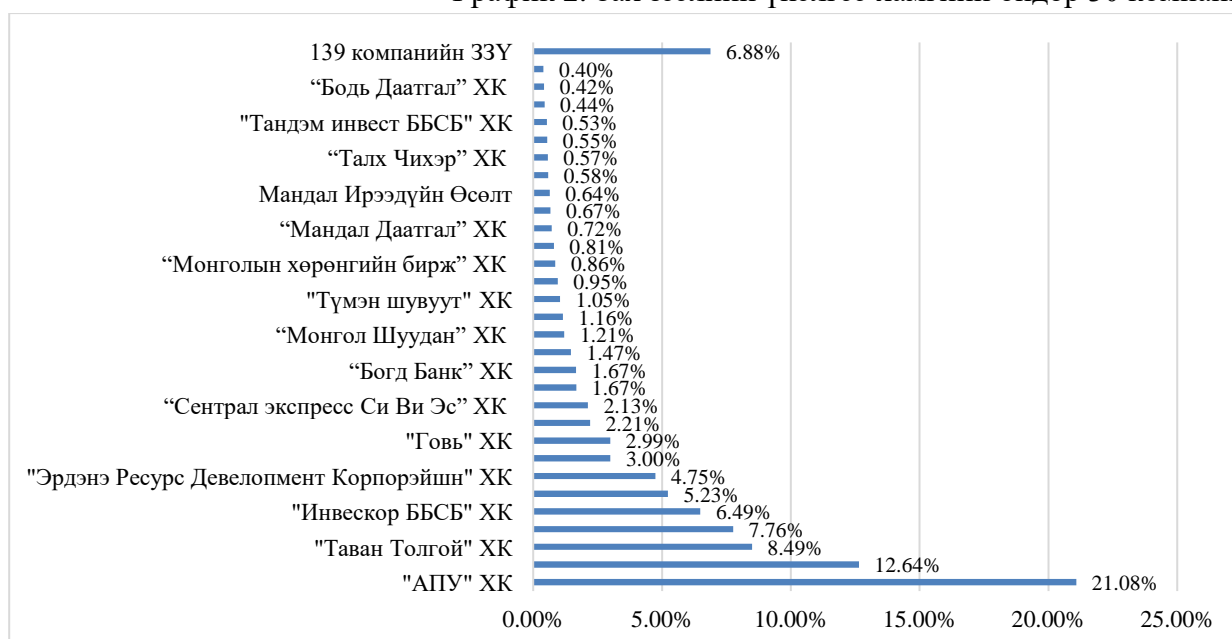
Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ 2023 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар 6.53 их наяд төгрөг болсон нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 21.4 хувиар өссөн бөгөөд уг үзүүлэлт ДНБ-ний 12.3 хувийг эзэлж байна.

График 1. ДНБ-д харьцуулсан хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээ

Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн үнэлгээг бүрдүүлж байгаа үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй нийт 185 компаниас 30 компанийн зах зээлийн үнэлгээ хөрөнгийн зах зээлийн нийт үнэлгээний 93.12 хувийг бүрдүүлж байна.

График 2. Зах зээлийн үнэлгээ хамгийн өндөр 30 компани

Тайлбар: Зах зээлийн үнэлгээнд 100 хувь төрийн өмчит компанийн үнэлгээ ордоггүй болно.

1.2. ХӨРВӨХ ЧАДВАР

Тайлант хугацаанд хөрөнгийн зах зээлийн хөрвөх чадвар өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1.15 пунктээр буурч, 0.62 хувьд хүрсэн байна. Манай улсын хөрөнгийн зах зээлийн хөрвөх чадвар бага байгаа нь хувьцааны хэт төвлөрөлтэй холбоотой юм. Тухайлбал 2023 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар ТОП-20 индексэд багтах ХК-уудын хувьцааны төвлөрлийг тооцож үзэхэд хэт төвлөрөлтэй буюу нийт хувьцааны 77.24 хувийг 5-аас дээш хувийн хувьцаа эзэмшигчид эзэмшиж байна.

График 3. Хөрвөх чадвар /хувиар/

1.3. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ИНДЕКСҮҮД

“Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-д ТОП-20, MSE-A, MSE-B гэсэн гурван төрлийн хувьцааны үнийн индексүүдийг тооцон гаргадаг. Зах зээлийн үнэлгээ болон хувьцаа нь идэвхтэй арилжаалагддаг нэр бүхий 20 компаниас бүрдэж буй ТОП-20 индексийн дээд үзүүлэлт тайлант хугацааны байдлаар 40,368.51 нэгж, доод үзүүлэлт 36,559.63 нэгж, дундаж үзүүлэлт 38,101.53 нэгж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1,373 нэгжээр буюу 3.6 хувиар буурч, 36,723.77 нэгж болсон байна.

“Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-аас 2018 онд үнэт цаасны бүртгэлийн I, II ангилалд багтсан компаниудын хамаарах MSE-A болон MSE-B индексийг тооцон гаргадаг болсон. MSE-A индексийн дээд үзүүлэлт тайлант хугацааны байдлаар 19,652.35 нэгж, доод үзүүлэлт 14,088.84 нэгж, дундаж үзүүлэлт 16,420.20 нэгж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1,267.46 нэгжээр буюу 9.12 хувиар өсөж, 15,170.17 нэгж болсон байна.

Харин MSE-B индексийн дээд үзүүлэлт 12,885.37 нэгж, доод үзүүлэлт 12,146.27 нэгж, дундаж үзүүлэлт 12,537.65 нэгж байна. Өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 248.33 нэгжээр буюу 2.03 хувиар өсөж, 12,478.32 нэгж болсон байна.

Хүснэгт 1. Индексийн үзүүлэлт

Индекс	2022.I	2023.I	Өөрчлөлт
ТОП 20	38,096.88	36,723.77	-3.6%
MSE A	13,902.71	15,170.17	9.12%
MSE B	12,229.99	12,478.32	2.03%

Эх сурвалж: “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК

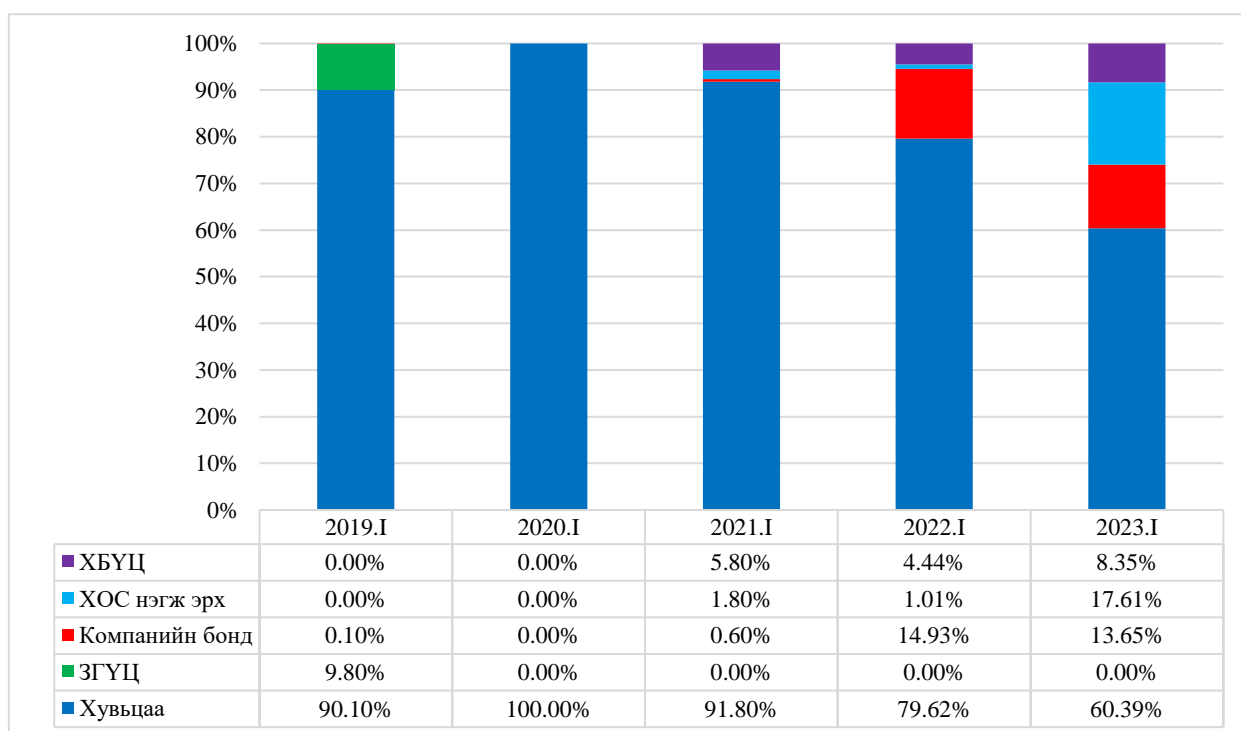
ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ, НИЙЛҮҮЛЭЛТ

2.1. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН НИЙЛҮҮЛЭЛТ

Тайлант хугацаанд нийт 87.0 тэрбум төгрөгийн үнэт цаасны арилжаа хийгдсэнээс 74.14 тэрбум төгрөгийн арилжаа арилжаа эрхлэх байгууллагаар, 12.86 тэрбум төгрөгийн арилжаа хамтын нээлттэй хөрөнгө оруулалтын сангаар дамжуулан хийгдсэн байна. Дотоодын хөрөнгийн зах зээлд зөвхөн хувьцаа, компанийн бонд, ЗГҮЦ гэсэн 3 төрлийн бүтээгдэхүүн арилжаалагддаг байсан бол 2020 оноос хойш биржээр арилжаалагддаг хамтын хаалттай ХОС, арилжааны зориулалттай ХБҮЦ, анхны дижитал компанийн бонд /Monpay/, банкны реформын хүрээнд гарсан банкны IPO /Богд банк ХК, Төрийн банк ХК, Голомт банк ХК/ зэрэг шинэ бүтээгдэхүүнүүдийн арилжаа амжилттай арилжаалагдсан.

Мөн тайлант хугацаанд хувьцааны арилжаа түлхүү явагдсан бөгөөд нийт үнэт цаасны арилжааны 60.39 хувийг хувьцаа, 13.65 хувийг компанийн өрийн хэрэгсэл, 8.35 хувийг хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас, 17.61 хувийг хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа тус тус эзэлж байна.

График 4. Үнэт цаасны арилжааны хэмжээ (бүтээгдэхүүний төрлөөр)

Нийт үнэт цаасны арилжааны хэмжээ өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1.37 дахин буурсан үзүүлэлттэй байна.

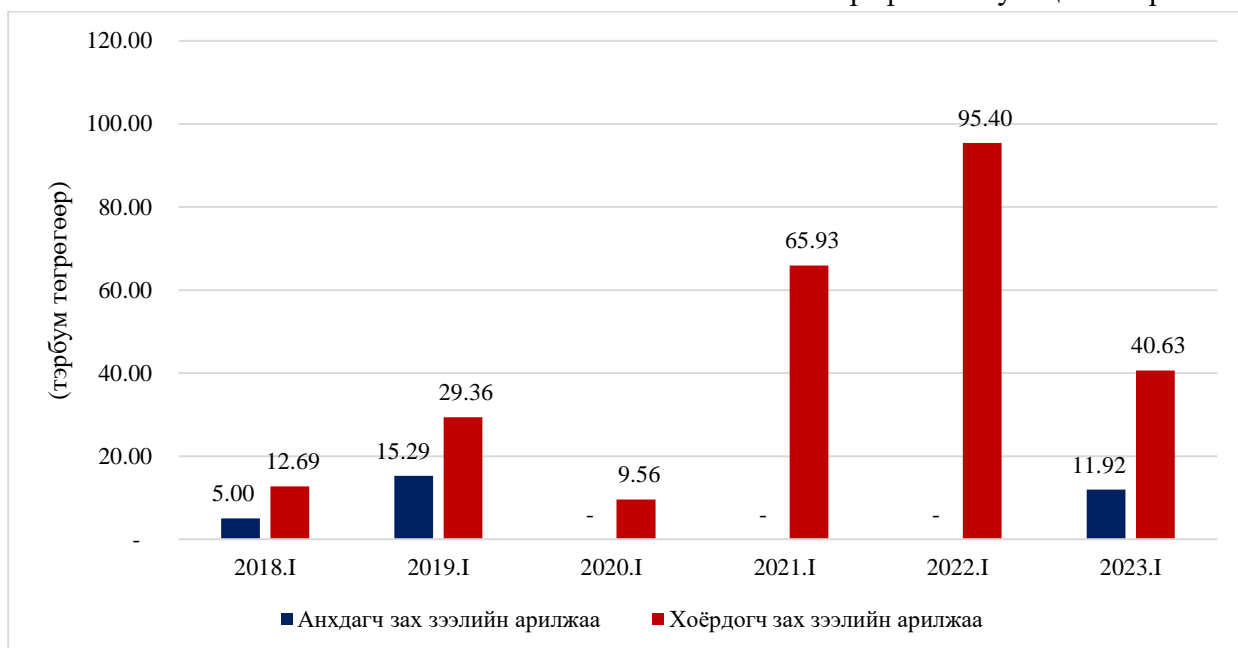
Харин Хөдөө аж ахуйн биржээр тайлант хугацаанд 50 удаагийн цахим арилжаа зохион байгуулагдсан ба нийт 63.7 тэрбум төгрөгийн бараа бүтээгдэхүүн арилжаалагдсан байна.

2.1.1. Хувьцааны арилжаа

Тайлант хугацаанд нийт 52.5 тэрбум төгрөгийн хувьцааны арилжаа хийгдсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 44.9 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

Тайлант хугацаанд хувьцааны хоёрдогч зах зээлд нийт 40.63 тэрбум төгрөгийн хувьцааны арилжаа хийгдсэн нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 57.4 хувиар буурсан үзүүлэлттэй байна.

График 5. Хувьцааны арилжаа

Хувьцааны арилжааг “Монголын Хөрөнгийн Бирж” ХК дээр бүртгэлтэй нийт 184 компаниас арилжааны хэмжээгээрээ тэргүүлэгч 30 компанийн арилжааны мэдээллийг дараах хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 2. Арилжааны хэмжээ хамгийн өндөр 30 компанийн арилжааны үнийн дүн /тэрбум төгрөгөөр/

№	Компанийн нэр	Арилжааны үнийн дүн	№	Компанийн нэр	Арилжааны үнийн дүн
1	“Голомт Банк” ХК	8.16	16	“Түмэн шувуут” ХК	0.57
2	“Монголын хөрөнгийн бирж” ХК	4.12	17	“Монгол Шуудан” ХК	0.56
3	“Атар-Өргөө” ХК	4.00	18	“Хорин хоёрдугаар бааз” ХК	0.53
4	“Ард санхүүгийн нэгдэл” ХК	2.73	19	“Монос Хүнс” ХК	0.49
5	“Богд Банк” ХК	2.65	20	“Төрийн Банк” ХК	0.45
6	“Инвескор ББСБ” ХК	2.63	21	“Ремикон” ХК	0.26
7	“АПУ” ХК	2.48	22	“Мандал Даатгал” ХК	0.25
8	Мандал Ирээдүйн Өсөлт	2.37	23	“Ард Кредит ББСБ” ХК	0.25
9	“Талх Чихэр” ХК	2.00	24	Эрдэнэс сольюшинс	0.23
10	“Таван Толгой” ХК	1.48	25	“Тэнгэрлиг медиа групп” ХК	0.17
11	“Монбийф” ХК	1.34	26	“Сэндли ББСБ” ХК	0.16
12	“Эрдэнэ Ресурс Девелопмент Корпорэйшн” ХК	1.25	27	“Улсын Их Дэлгүүр” ХК	0.16
13	“Сентрал экспресс Си Ви Эс” ХК	1.21	28	“Крипто Үндэстэн” ХК	0.15
14	“Ард Даатгал” ХК	0.83	29	“ЛэндМН ББСБ” ХК	0.14
15	“Говь” ХК	0.60	30	“Монгол Базальт” ХК	0.13
НИЙТ					42.34

Эх сурвалж: “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК

2.1.1.1. Багцын арилжаа

Тайлант хугацаанд нийт 10 хувьцаат компанийн 6.4 сая ширхэг буюу 8.8 тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий багцын арилжаа хийгдсэн нь нийт хувьцааны хоёрдогч зах зээлийн арилжааны 21.64 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 3. Багцын арилжаа хийгдсэн компаниуд

№	ҮНЭТ ЦААСНЫ НЭР	Арилжсан ширхэг /мян. ширхэг/	Үнийн дүн
1.	“Голомт Банк” ХК	3,175,655.00	4,074,829,507.00
2.	“Инвескор ББСБ” ХК	438,108.00	2,212,918,400.00
3.	“Богд банк” ХК	338,119.00	608,614,200.00
4.	“Ард Даатгал” ХК	670,605.00	603,544,500.00
5.	“Хорин хоёрдугаар бааз” ХК	213,419.00	499,827,298.00
6.	“Ард санхүүгийн нэгдэл” ХК	78,700.00	250,266,000.00
7.	“Сентрал экспресс Си Ви Эс” ХК	1,201,923.00	250,012,003.23
8.	“АПУ” ХК	166,667.00	250,000,500.00
9.	“Мандал говь импекс” ХК	52,612.00	32,730,428.00
10.	“Өлзий-Дундговь” ХК	73,828	7,382,800.00
ДҮН		6,409,636.00	8,790,125,363.23

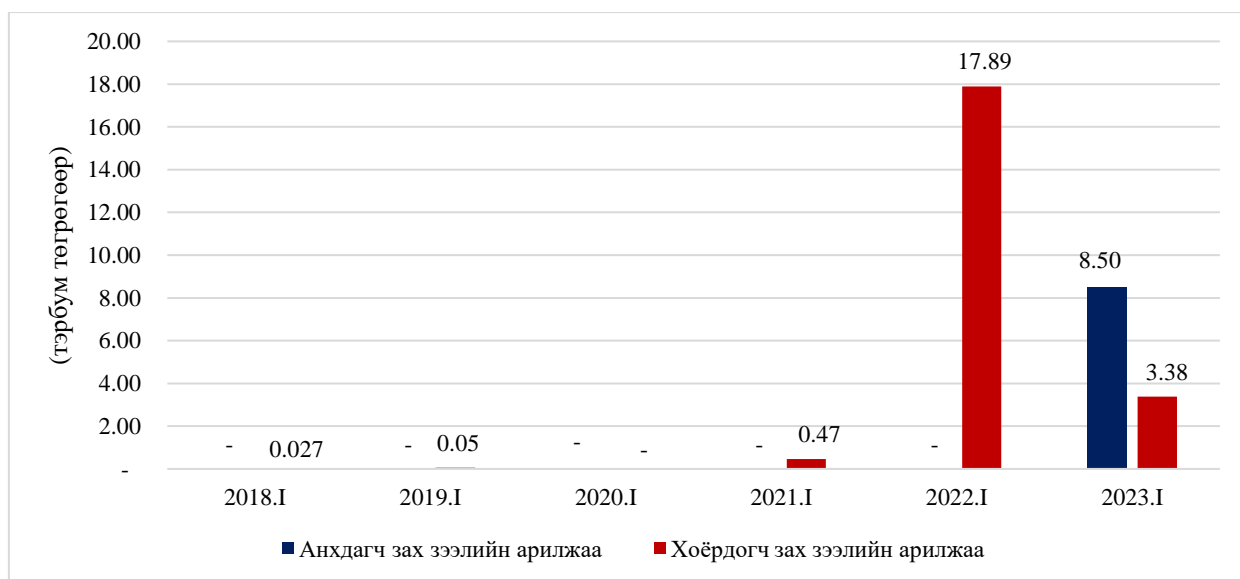
Эх сурвалж: “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК

2.1.2. Компанийн өрийн хэрэгслийн арилжаа

Тайлант хугацаанд компанийн өрийн хэрэгслийн нийт арилжаа 11.88 тэрбум төгрөг байгаа нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 1.5 дахин буурсан үзүүлэлт юм.

Компанийн өрийн хэрэгслийн анхдагч зах зээлд нийт 8.5 тэрбум төгрөг, хоёрдогч зах зээлд нийт 3.37 тэрбум төгрөгийн арилжаа тус тус хийгдэж нийт 11.88 тэрбум төгрөгийн өрийн хэрэгсэл арилжаалагдсан байна.

График 6. Компанийн өрийн хэрэгслийн арилжаа

Хороо тайлант хугацаанд 1 компанийн гаргаж буй өрийн хэрэгслийг бүртгэсэн. Үүнд:

- “Сэндли ББСБ” ХК-ийн нийтэд санал болгон гаргаж буй нэг бүр нь 100,000 төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, 85,000 ширхэг өрийн хэрэгслийг бүртгэсэн.

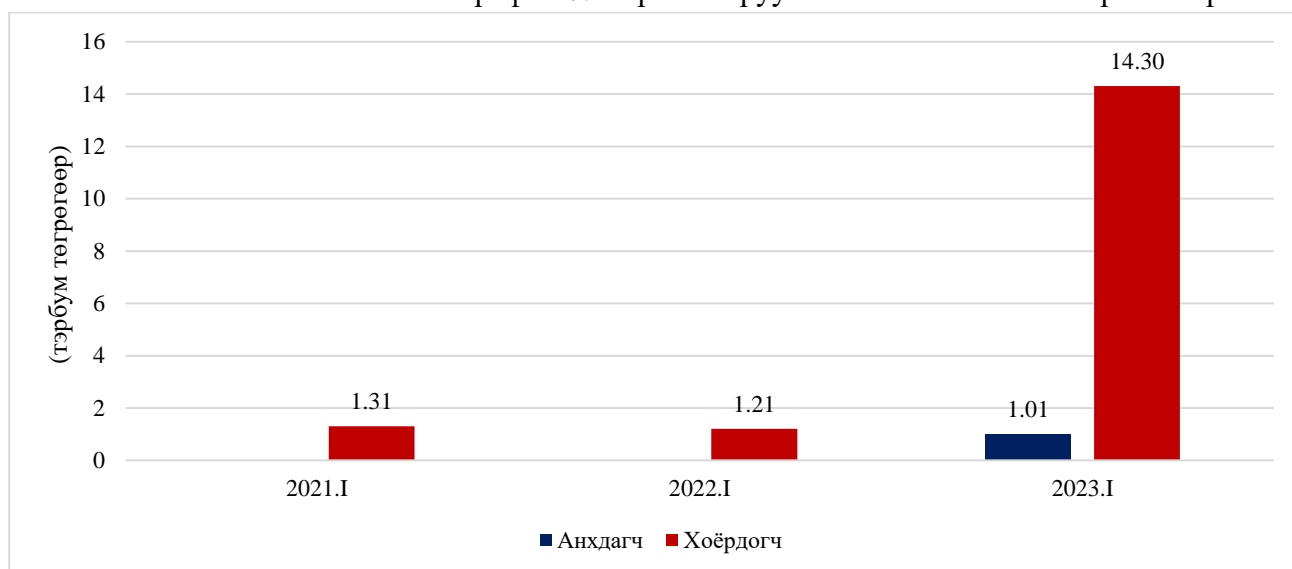
2.1.3. Хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа

Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль батлагдсанаас хойш 2023 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар нийт 38 компани хөрөнгө оруулалтын менежментийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөл авсан байна.

Тайлант хугацаанд хөрөнгө оруулалтын сангийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг 1 компани авсан байна. Үүнд:

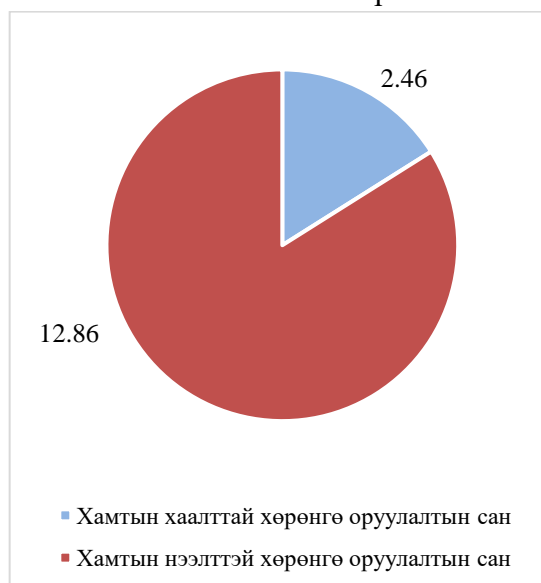
- “Ашид ассет менежмент ҮЦК” ХХК-ийн үүсгэн байгуулсан “Ашид арвижих” хамтын нээлттэй хөрөнгө оруулалтын сан нэгж эрхийн анхдагч зах зээлд арилжих ажиллагааг амжилттай зохион байгуулж, 10,121,444 ширхэг нэгж эрхийг нэг бүрийг 100 (нэг зуун) төгрөгөөр олон нийтэд санал болгон арилжаалж, нийт 1,012,144,400 төгрөгийг татан төвлөрүүлсэн байна.

График 7. Хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаа

Тайлант хугацаанд хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн анхдагч зах зээлд нийт 1.01 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн бол хоёрдогч зах зээлд нийт 14.3 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдэж нийт 15.31 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн байна.

График 8. Тайлант хугацаанд хийгдсэн хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжааны задаргаа (тэрбум төгрөгөөр)

Тайлан хугацаанд "Үндэсний хувьчлалын сан" болон "Мандал ирээдүйн өсөлт" хамтын хаалттай хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн хоёрдогч зах зээлийн арилжаагаар 2.46 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн бол "Мандал хуримтлал хамтын ХОС" ХХК, "Хөрөнгө оруулагч үндэстэн хамтын ХОС" ХХК, "Ашид арвижих хамтын ХОС" ХХК " хамтын нээлттэй хөрөнгө оруулалтын сангийн нэгж эрхийн арилжаагаар 12.86 тэрбум төгрөгийн арилжаа тус тус хийгдэж нийт 15.32 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн байна.

2.1.4. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжаа

Тайлант хугацаанд Хөдөө аж ахуйн бирж нь 50 удаагийн цахим арилжаа зохион байгуулан 349 хэлцлээр нийт 63.7 тэрбум төгрөгийн үнэ бүхий бараа, түүхий эдийн арилжаа хийсэн байна. Энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 10.78 тэрбум төгрөгөөр буюу 14.5 хувиар буурсан үзүүлэлт бөгөөд дараах төрлийн бүтээгдэхүүнүүд арилжаалагдсан байна. Үүнд:

Зураг 1. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжаа

Хүснэгт 4. Хөдөө аж ахуйн биржийн арилжааны дүн (бүтээгдэхүүний төрлөөр)

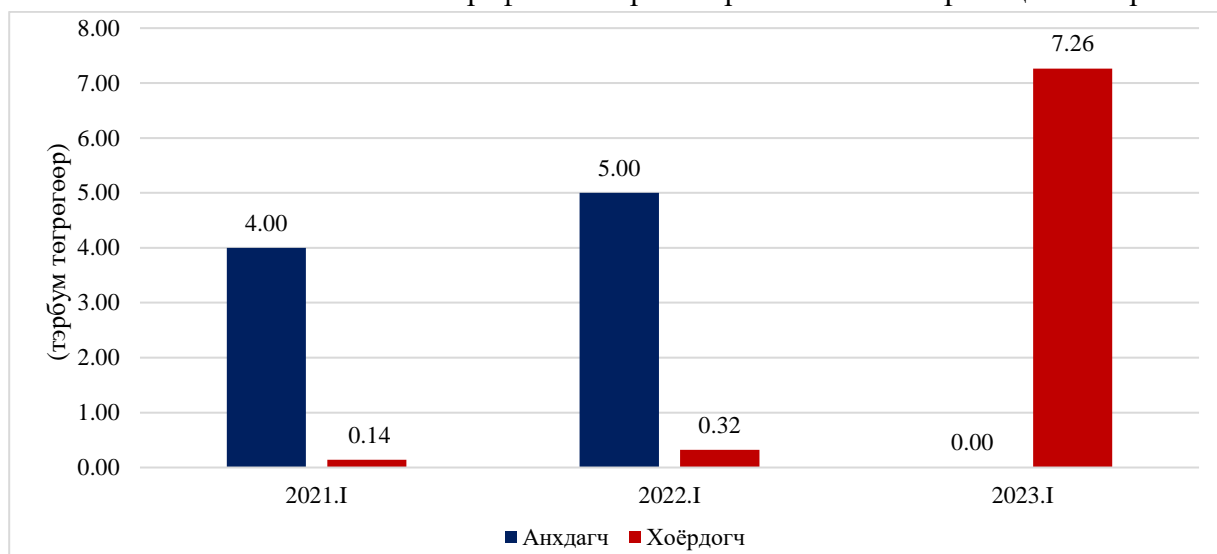
Ямааны ноолуур	16,221,200,000.00	Нийт арилжааны дийлэнх хувийг буюу 55.63 хувийг завод ноос, 25.44 хувийг ямааны ноолуур, 9.8 хувийг тосны ургамал, 8.01 хувийг хонины ноос, 1.11 хувийг тэмээний ноос тус тус эзэлж байгаа бол үлдсэн хэсэг болох 0.01 хувийг бодын хөөвөр бүрдүүлж байна. Тухайлбал тайлант хугацаанд 7.5 сая төгрөгийн бодын хөөвөр арилжаалагдсан байна.
Хоньны ноос	5,108,835,000.00	
Завод ноос	35,473,155,000.00	
Тэмээний ноос	706,330,000.00	
Тосны ургамал /рапс/	6,249,300,000.00	
Бодын хөөвөр	7,500,000.00	
Нийт	63,766,320,000.00	

2.1.5. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас

Сүүлийн жилүүдэд банк бус санхүүгийн байгууллагуудын зүгээс хөрөнгийн зах зээлийн уламжлалт бүтээгдэхүүнүүдээс гадна хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах замаар олон нийтээс санхүүжилт татах ажиллагаа идэвхжиж байна. Тухайлбал тайлант хугацаанд Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2023 оны 3 дугаар сарын 31-ны өдрийн хуралдааны 88 дугаар тогтоолоор “Бэрс Эй Би Эс плас ТЗК” ХХК-ийн хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасыг бүртгэсэн.

Мөн Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2023 оны 3 дугаар сарын 31-ны өдрийн хуралдааны 89 дугаар тогтоолоор “Үнэт цаасны санхүүжилтийн корпораци” ХХК-аас гаргаж буй 5 дахь ТЗК болох “ҮЦСК актив тав ТЗК” ХХК-д хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаас гаргах үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрлийг олгосон.

График 9. Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны арилжаа

Тайлант хугацаанд хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны анхдагч зах зээлийн арилжаа явагдаагүй бол хоёрдогч зах зээлд нийт 7.26 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн байна.

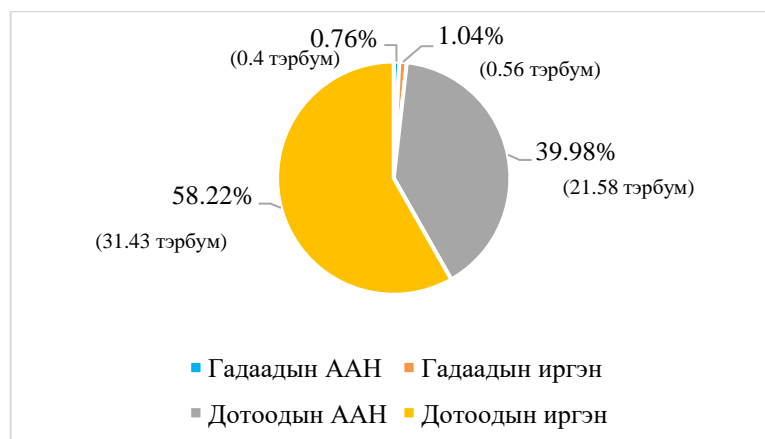
2.2. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ЭРЭЛТ

Тайлант хугацаанд **90,926** шинэ данс, **11,872** холболтын данс шинээр нээгдэж өссөн дүнгээр нийт **2,537,216** данс, **579,773** холболтын данс “ҮЦТХТ” ХХК-д бүртгэлтэй байна.

2.2.1. Хөрөнгө оруулагчдын бүтэц

Тайлант хугацаанд нийт арилжаанд дотоодын иргэний хийсэн арилжаа 31.43 тэрбум төгрөг (58.22 хувь), дотоодын аж ахуйн нэгжийн хийсэн арилжаа 21.58 тэрбум төгрөг (39.98 хувь), гадаадын иргэний хийсэн арилжаа 0.56 тэрбум төгрөг (1.04 хувь), гадаадын аж ахуйн нэгжийн хийсэн арилжаа 0.4 тэрбум төгрөг (0.76 хувь)-ийг тус тус эзэлж гадаадын нийт хөрөнгө оруулагч 0.97 тэрбум төгрөгийн, дотоодын нийт хөрөнгө оруулагч 53.01 тэрбум төгрөгийн, нийт 53.98 тэрбум төгрөгийн арилжаа хийгдсэн байна.

График 10. Гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын арилжааны үнийн дүнд эзлэх хувь

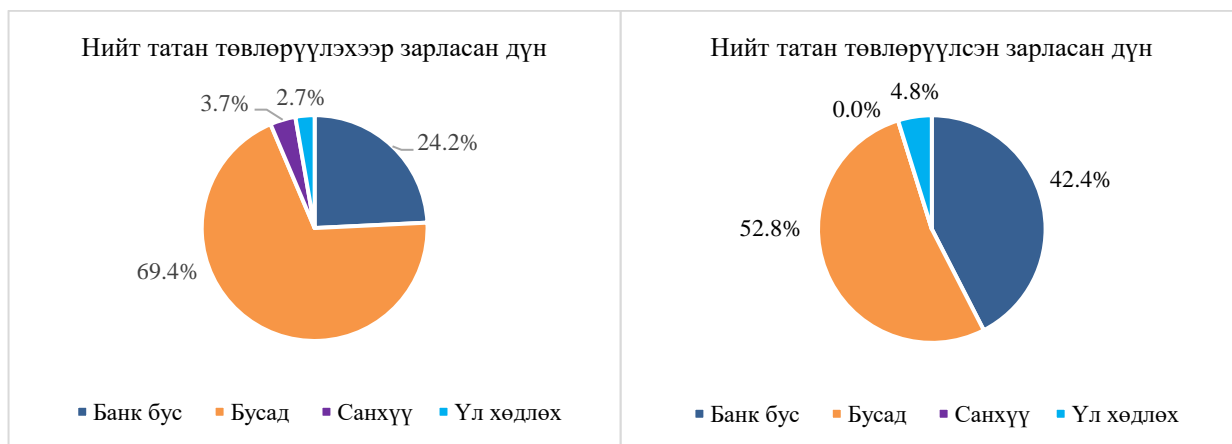
Эх сурвалж: "Монголын үнэт цаасны клирингийн төв" ХХК

2.3. БИРЖИЙН БУС ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

Биржийн бус зах зээлийн зохицуулалтыг орчныг тодорхой болгохоор “Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагааны журам”-ыг баталсан. Биржийн бус зах зээл нь биржийн зах зээлтэй харьцуулахад мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид оролцдог онцлогтой бөгөөд энэ нь үнэт цаас гаргах гэж буй компаниудад тавигдах шалгуур нь харьцангуй бага байх, үнэт цаас гаргах цаг хугацаа, зардал хэмнэх зэрэг олон давуу талыг олгож байна.

Биржийн бус зах зээлийн үйл ажиллагаа эхэлсэн өдрөөс 2023 оны 1 дүгээр улирал хүртэлх хугацаанд биржийн бус зах зээлд нийт 74 компанийн нийт 1.53 их наяд төгрөгийн үнийн дүн бүхий 94 өрийн хэрэгсэл гарсан бөгөөд 1.02 их наяд төгрөгийг амжилттай татан төвлөрүүлсэн байна. Үүнээс тайлант хугацаанд 16 үнэт цаас гаргагчийн 109.55 тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий, 42 транч хэрэгслийг бүртгэж, 62.55 тэрбум төгрөгийг татан төвлөрүүлсэн ба 47.0 тэрбум төгрөгийн үнийн дүн бүхий өрийн хэрэгсэл гарахаар хүлээгдэж байна.

График 11. Тайлант хугацаанд ББЗЗ-д бүртгэгдсэн нийт өрийн хэрэгслийг үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагааны салбараар ангилсан тоон мэдээлэл (хувиар)

Тайлант хугацаанд бүртгэгдсэн нийт өрийн хэрэгслийн татан төвлөрүүлэхээр зарласан дүнг үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагааны салбараар нь ангилбал банк бус 24.2 хувь, үл хөдлөх 2.7 хувь, санхүү 3.7 хувь, бусад салбар 69.4 хувийг бүрдүүлж байгаа бол нийт өрийн хэрэгслийн татан төвлөрүүлсэн дүнг үнэт цаас гаргагчийн үйл ажиллагааны салбараар нь ангилбал банк бус 42.4 хувийг, үл хөдлөх 4.8 хувийг, бусад салбар 52.8 хувийг тус тус бүрдүүлж байна.

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛИЙН ОРОЛЦОГЧИД

Өнөөдрийн байдлаар үнэт цаасны зах зээл дээр Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль, Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль, Хөрөнгөөр баталгаажсан үнэт цаасны тухай хууль, Компанийн тухай хууль, Хөдөө аж ахуйн гаралтай бараа, Түүхий эдийн биржийн тухай хууль, Валютын зохицуулалтын тухай хууль, Төлбөр тооцоог үндэсний мөнгөн тэмдэгтээр гүйцэтгэх тухай хууль, Инновацийн тухай хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж байна. Эдгээр хууль болон бусад холбогдох дүрэм, журам, зааврын хэрэгжилтэд хяналт тавих, санхүүгийн үйлчилгээг зохицуулах, хөрөнгө оруулагчдын эрх ашгийг хамгаалах чиг үүргийг Санхүүгийн зохицуулах хороо хэрэгжүүлж байна.

Дээрх хууль тогтоомжийн хүрээнд тайлант хугацаанд Санхүүгийн зохицуулах хорооноос тусгай зөвшөөрөл болон бүртгүүлсний үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхэлж буй 282 зохицуулалттай этгээд байна.

Хүснэгт 5. Үнэт цаасны зах зээлд оролцогчид

№	Үйл ажиллагааны төрөл	Тоо
Тусгай зөвшөөрөлтэй үйл ажиллагаа		
1	Үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллага	3
2	Үнэт цаасны тооцооны байгууллага	2 ¹
3	Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн байгууллага	1
4	Үнэт цаасны төлбөрийн байгууллага	1 ²
5	Хөрөнгө оруулалтын менежментийн компани	38
6	Хамтын хөрөнгө оруулалтын сан /хаалттай, нээлттэй/	5
7	Кастодиан банк	3
8	Үнэт цаасны компани	52
	Брокер	51
	Үүнээс:	
	Гадаад улсын үнэт цаасны зах зээлд үнэт цаас худалдах, худалдан авахад зуучлах үйл ажиллагаа эрхлэгч	14
	Номинал дансаар дамжуулан харилцагчдад мөнгөн хөрөнгийн орлого, зарлагын гүйлгээний үйлчилгээний үйлчилгээ үзүүлэгч	14
	Дилер	33
	Андеррайтер	22 ³
	Хөрөнгө оруулалтын зөвлөх	19
9	Хөрөнгө итгэмжлэн удирдах	8
10	Барьцаат үнэт цаасны хөрөнгийн багцын бүртгэлийг хянагч	1
11	Тусгай зөвшөөрөлтэй компани /ХБҮЦ гаргагч/	51 ⁴
12	Хөдөө аж ахуйн бирж	1
13	Хөдөө аж ахуйн брокер	10
14	Санхүүжих чадавхын зэрэглэл тогтоох байгууллага	1
Бүртгэлтэй хөндлөнгийн мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллагууд		
15	ҮЦЗЗ-д оролцогчид аудитын үйлчилгээ, хөрөнгийн үнэлгээ үзүүлэх	66 ⁵
	Аудитын үйлчилгээ үзүүлэх	48
	Хөрөнгийн үнэлгээний үйлчилгээ үзүүлэх	24
16	ҮЦЗЗ-д оролцогчид хууль зүйн зөвлөгөө үзүүлэх	39
Нийт (ТЗ болон бүртгүүлсний үндсэн дээр үйл ажиллагаа эрхэлж буй компаниудын тоо)		282

Үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй нийт 185 ХК байна. Мөн Хорооны 2015 оны 06-р сарын 10-ны өдрийн 273 дугаар тогтоолоор Монголын Үнэт Цаасны Арилжаа Эрхлэгчдийн Холбоо-г, 2015 оны 10-р сарын 13-ны өдрийн 379 дүгээр тогтоолоор “Монголын Хөрөнгийн Бирж” ХК-ийг өөрийгөө зохицуулах байгууллагаар тус тус бүртгэсэн.

¹ Тус тоонд үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллага болох “Улаанбаатар Үнэт Цаасны Бирж” ХК болон “МУЦКТ” ХХК орсон болно.

² “ҮЦТХТ” ХХК нь үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн болон төлбөрийн үйл ажиллагааг үзүүлдэг.

³ Тус тоонд андеррайтерийн үйл ажиллагаа эрхлэх тусгай зөвшөөрөлтэй 2 банк /“Голомт банк” ХК, “Тээвэр Хөгжлийн банк” ХХК/ орсон болно.

⁴ Тус тоонд “МИК ОССК” ХХК-32, “ҮЦСК” ХХК-5, “Носк тав ТЗК” ХХК-5, нээлттэй хүрээнд ХБҮЦ гаргасан 8 ТЗК, хаалттай хүрээнд гаргасан 1 ТЗК тус тус орсон.

⁵ ҮЦЗЗ-д оролцогчид аудитын үйлчилгээ, хөрөнгийн үнэлгээ үзүүлэх үйлчилгээг зэрэг үзүүлдэг 6 компани байна.

Хүснэгт 6. Үнэт цаасны арилжаа эрхлэх байгууллагад бүртгэлтэй ХК-ийн тоо болон зах зээлийн үнэлгээ

	Бүртгэлтэй ХК-ийн тоо	Зах зээлийн үнэлгээ 2022
1) “Монголын Хөрөнгийн Бирж” ХК <i>-100 хувь төрийн өмчит</i> <i>-Төрийн өмчийн оролцоотой</i> <i>-Төрийн өмчийн оролцоогүй</i>	184 16 11 157	6,528,169,619,099.00 ₮ <i>(Тус биржийн зах зээлийн үнэлгээнд 100 хувь төрийн өмчит компанийн үнэлгээ ордоггүй болно.)</i>
2) “Улаанбаатар Үнэт Цаасны Бирж” ХК	1	2,029,839,708.00 ₮
3) “Чингис хаан хөрөнгийн бирж” ХХК	-	-

Тайлант хугацаанд “Монголын Хөрөнгийн Бирж” ХК-д бүртгэлтэй 184 компани байгаа бөгөөд бүртгэлтэй компаниудын нийт зах зээлийн үнэлгээ 6.58 их наяд төгрөгт хүрсэн бол “Улаанбаатар Үнэт Цаасны Бирж” ХК-д бүртгэлтэй 1 компани байгаа бөгөөд зах зээлийн үнэлгээ 2.03 тэрбум төгрөгт хүрсэн байна.

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ҮНЭТ ЦААСНЫ ЗАХ ЗЭЭЛ ДЭЭР САНХҮҮГИЙН ЗОХИЦУУЛАХ ХОРООНООС АВЧ ХЭРЭГЖҮҮЛСЭН ОНЦЛОХ АРГА ХЭМЖЭЭ

Санхүүгийн зохицуулах хорооноос 2023 оны 1 дүгээр улирлын байдлаар Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлийн зохицуулалтын орчныг боловсронгуй болгох, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний нэр төрлийг нэмэгдүүлэх чиглэлд голчлон анхаарч дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

4.1. Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хууль

Монгол Улсын Сангийн сайдын 2021 оны 4 дүгээр сарын 05-ны өдөр 52 дугаар тушаалаар шинэчлэн баталсан “Хөрөнгийн зах зээлийн холбогдох хууль эрх зүйн орчин шаардлагатай нэмэлт, өөрчлөлт оруулах үүрэг бүхий” ажлын хэсгийн зүгээс Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төслийн үзэл баримтлалыг боловсруулж, Сангийн сайд болон Хууль зүй, дотоод хэргийн сайдаар батлуулсан. Түүнчлэн уг ажлын хэсгийн зүгээс Үнэт цаасны зах зээлийн тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах хуулийн төсөл болон тус хуулийг дагалдан өргөн баригдах Хөрөнгө оруулалтын сангийн тухай хууль, Компанийн тухай хууль, Аж ахуй нэгжийн орлогын албан татварын хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслүүдийг эцэслэн боловсруулж, улмаар Засгийн газрын хуралдаанаар хэлэлцүүлж, зөвшөөрөл авсны үндсэн дээр 2023 оны Улсын Их Хурлын хаврын ээлжит чуулганд өргөн мэдүүлэхээр ажиллаж байна.

4.2. Банкны салбарын реформ:

Банкны салбарын реформын хүрээнд банкны системд нөлөө бүхий банкнуудын нийтэд санал болгон анх удаа хувьцаа гаргах ажиллагааг амжилттай хэрэгжүүлж, нээлттэй хувьцаат компани хэлбэртэй болох хуулийн шаардлагыг хангуулах хүрээнд Санхүүгийн зохицуулах хорооны зүгээс зохицуулалтын орчныг боловсронгуй болгож, олон улсын жишигт нийцүүлэхийн зэрэгцээ нийтэд санал болгон үнэт цаас гаргахтай холбогдуулан зөвлөгөө мэдээлэл өгөх, зохицуулалтын бодлогоор тухай бүр дэмжлэг үзүүлэн ажиллаж байна.

Банкны системд нөлөө бүхий банкнуудаас “Төрийн банк” ХК, “Голомт банк” ХК, “ХААН банк” ХХК-ийн нийтэд санал болгон гаргаж буй үнэт цаасыг Хорооны 2022 оны 505, 634, 689 дүгээр тогтоолоор тус тус бүртгэсэн. Үүний дагуу “Төрийн банк” ХК, “Голомт банк” ХК-ийн хувьцааны анхдагч зах зээлийн арилжаа амжилттай явагдаж, “Төрийн банк” ХК-ийн хувьцааны анхдагч зах зээлийн захиалга 200 хувиар, “Голомт банк” ХК-ийн захиалга 69.2 хувиар тус тус давсан бөгөөд энэ нь хөрөнгө оруулагчдын дунд санхүүгийн шинэ бүтээгдэхүүн, ялангуяа системийн банкнуудын хувьцаанд хөрөнгө оруулах эрэлт хэрэгцээ өндөр байгааг харуулж байна. Харин “ХААН банк” ХХК-ийн хувьцааны анхдагч зах зээлийн арилжаа 2023 оны 4 дүгээр сарын 13-ны өдрөөс 2023 оны 4 дүгээр сарын 19-ний өдрийн хооронд зохион байгуулагдахаар хүлээгдэж байна.

4.3. Хөрөнгийн зах зээл дэх шинэ бүтээгдэхүүн, мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид

Өнгөрсөн хугацаанд Монгол Улсын хөрөнгийн зах зээлд зөвхөн хувьцаа, бонд гэсэн 2 төрлийн бүтээгдэхүүн л арилжаалагддаг байсан бол Санхүүгийн зохицуулах хорооноос шинэ бүтээгдэхүүний төрлийг нэмэгдүүлэх тал дээр онцгой анхаарал хандуулж, бодлого, зохицуулалтаар дэмжсэний үр дүнд 2020 оноос 2023 оны 1 дүгээр улирал хүртэлх хугацаанд биржээр арилжаалагддаг хамтын хаалттай, нээлттэй ХОС, арилжааны зориулалттай ХБҮЦ, анхны дижитал компанийн бонд (Monpay), банкны реформын хүрээнд гарсан банкны IPO (“Богд банк” ХК, “Төрийн банк” ХК, “Голомт банк” ХК) зэрэг нийт 58 төрлийн санхүүгийн шинэ бүтээгдэхүүн гарсан байгаа нь хөрөнгийн зах зээлд чанартай, хөрвөх чадвар өндөр бүтээгдэхүүнд хөрөнгө оруулах эрэлт, хэрэгцээ өндөр байгааг харуулж байна.

4.4 Хамтын ажиллагаа

Санхүүгийн зохицуулах хороо Олон улсын санхүүгийн корпорац болон Монголын үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхимтай хамтран 2023 оны 3 дугаар сарын 13-ны өдөр “Санхүүжилт татах боломж, тогтвортой санхүү болон ногоон бонд” хэлэлцүүлэг уулзалтыг зохион байгуулж ТОП-100 аж ахуйн нэгжүүдэд тогтвортой санхүүжилт, ногоон бондын ач холбогдол, тэдгээрийн зохицуулалтын орчны талаар мэдээлэл өгөх, энэ талаарх мэдлэгийг дээшлүүлэх, мөн ТОП-100 аж ахуйн нэгжүүдийн хөрөнгийн зах зээлээр дамжуулан санхүүжилт татах боломж, үүнтэй холбоотойгоор эдгээр аж ахуйн нэгжүүдэд дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрийн талаар танилцуулж, тогтвортой санхүүжилтийн талаарх ойлголтыг өгсөн.

4.5. Төрийн өмчит компаниудын хувьчлал

Улсын Их Хурлын 2022 оны 4 дүгээр сарын 29-ний өдрийн 16 дугаар тогтоолын нэгдүгээр хавсралтаар төрийн өмчит хуулийн этгээдийн хувьцааг 2022-2023 онд биржээр олон нийтэд нээлттэй худалдах үндсэн чиглэлийг баталсан. Үүнтэй холбогдуулан Засгийн газраас 2022 оны 6 дугаар сарын 29-ний өдрийн хуралдаанаар 2022-2023 онд биржээр төрийн мэдлийн 34 хувийн хувьцааг нээлттэй худалдах, олон нийтийн хяналтад шилжүүлэх төрийн өмчит хуулийн этгээдийн жагсаалтыг баталсан.

Үүний дагуу тайлант хугацаанд “Үндэсний давхар даатгал” ХК-ийн нийтэд санал болгон гаргаж буй үнэт цаасыг Санхүүгийн зохицуулах хорооны 2023 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийн 87 дугаар тогтоолоор бүртгэсэн.

Банкны салбарын реформ хэрэгжиж байгаатай зэрэгцэн нэр бүхий төрийн өмчит хувьцаат компаниудыг хөрөнгийн биржээр дамжуулан хувьчлах ажиллагааг амжилттай хэрэгжүүлснээр компанийн засаглал, мэдээллийн ил тод байдал сайжирч, олон улсын

жишгийн дагуу мэргэжлийн хөрөнгө оруулагчид удирдлагын багийг хэрэгжүүлж үйл ажиллагааны ашиг орлогыг нэмэгдүүлэх, улмаар гадаадын хөрөнгө оруулагчдыг татах чухал ач холбогдолтой юм.

4.6. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний бирж

Улсын Их Хурлаас уул уурхайн бүтээгдэхүүний үнийг шударгаар тогтоох, борлуулалтыг нээлттэй, зах зээлийн зарчимд нийцсэн байдлаар хийх зэрэг уул уурхайн бүтээгдэхүүний экспортын арилжааг ил тод, нээлттэй болгох зорилгоор Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан нүүрсний цахим арилжааг хууль хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхлэх хүртэлх хугацаанд “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК-аар дамжуулан хийхийг Засгийн газарт, цахим арилжаанд хяналт тавьж ажиллахыг Санхүүгийн зохицуулах хороонд даалгасан. Түүнчлэн “Засгийн газрын 2020-2024 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөр”-ийн 3.2-т заасныг хэрэгжүүлэх зорилгоор Засгийн газрын 2022 оны 466 дугаар тогтоолоор нүүрс экспортлогч аж ахуйн нэгжийн экспортод гаргах нүүрсийг цахимаар нээлттэй арилжих үйл ажиллагааг зохион байгуулах, түүнтэй холбогдон үүсэх бусад харилцааг зохицуулсан “Экспортод гаргах нүүрсний нээлттэй цахим арилжааны журам”-ыг баталсан билээ. Уг журмын хэрэгжилтэд Санхүүгийн зохицуулах хороо хяналт тавихаар зохицуулсны дагуу Санхүүгийн зохицуулах хорооноос “Экспортод гаргах нүүрсний нээлттэй цахим арилжаанд тавих хяналтын журам”-ыг 2023 оны 01 дүгээр сарын 27-ны өдөр Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Сангийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яамтай хамтран баталж, экспортод гаргах нүүрсний цахим арилжаанд хяналт тавин ажиллаж байна. Тус журам батлагдсанаар уул уурхайн бүтээгдэхүүний арилжаа шударга, нээлттэй ил тод зохион байгуулагдахад чухал ач холбогдолтой юм. Уул уурхайн бүтээгдэхүүний биржийн тухай хуулийг баталсантай холбогдуулан уул уурхайн бүтээгдэхүүний арилжаа, төлбөр тооцооны бэлэн байдлыг хангаж, тус хуульд заасан журмын төслүүдийг хамтран боловсруулах чиг үүрэг бүхий ажлын хэсгийг Санхүүгийн зохицуулах хорооны даргын 2023 оны 3 дугаар сарын 23-ны өдрийн 172 дугаар тушаалаар байгуулсан бөгөөд уг ажлын хэсэгт Сангийн яам, Уул уурхай, хүнд үйлдвэрийн яам, “Монголын хөрөнгийн бирж” ХК, “Үнэт цаасны төвлөрсөн хадгаламжийн төв” ХХК, “Монголын үнэт цаасны клирингийн төв” ХХК-ийн төлөөллүүд тус тус орон ажиллаж байна.

ҮНЭТ ЦААСНЫ ГАЗАР

---o-0-o---